

Nagy Bettina

Rod Thököly / A Thököly nemzetség.
 (Szerk.: Erika Cintulová, Marta Kučerová. Tlačiareň Kežmarok GG, s.r.o.
 Késmárk, 2018. 573 p.)

2017. szeptember 25–26-án a késmárki várban került megrendezésre Thököly Imre születésének 360. évfordulója alkalmából egy nemzetközi tudományos konferencia. A konferencián tartott előadások anyagából 2018-ban jelent meg tanulmánykötet *Rod Thököly / A Thököly nemzetség* címmel. A tanulmánykötet szerzői különböző aspektusokból mutatják be a kurucok fővezérét, Thököly Imrét.

A kötet első részében a szerzők a Thököly családra és Thököly politikai életére helyezték a hangsúlyt. Nora Baráthova a Thököly család és Késmárk viszonyát vette vizsgálat alá. A késmárki várat 1463-ban említették először, nevezetesen a késmárki várnagy, Szép Pál levelében. Ezt követően már Szapolyai Imre levelezéseiben is említést tett az épülő várról. Késmárk helyzete 1528-tól folyamatosan romlott, hiszen a Szapolyai család elajándékozta a várost a Lasky család részére. A Laskyak állandó pénzhiánya azt eredményezte, hogy 1571-ben Rueber János, Felső-Magyarország kapitánya lett a vár új tulajdonosa. Rueber arra törekedett, hogy teljesen megszerezze a várat, ezért kölcsönt kölcsönre halmozott fel. A felvett összegeket nem tudta önerőből fizetni, így került kapcsolatba a híres nagyszombati kereskedővel, Thököly Sebestyénnel, akinek átadta Késmárkot és a környező falvakat minden vagyonával és tartozékával együtt. Hosszas viszály alakult ki a Laskyak, Rueber és Thököly Sebestyén között, azonban a város lakói elfogadták földesurukként Thököly Sebestyént 1586. január 24-én. A Thököly család így lehetett hosszú évtizedeken át Késmárk birtokosa. A tanulmány további részében a szerző bemutatja a családról fennmaradt emlékeket, ezek között például pénzérmeket, festményeket és egyéb múzeumi gyűjtemények közé tartozó tárgyakat is.

Kónya Péter tanulmányában a 17. század legnagyobb Habsburg-ellenes felkeléséről, Thököly Imre szabadságharcáról írt, amely jelentős hatást gyakorolt az egész magyar társadalomra. 1682. szeptember 16-án jött létre a kuruc államalakulat, melynek fejedelmét, Thököly Imrét az Oszmán Birodalom szultánja nevezte ki. A lakosság talán először találkozhatott olyan lázadással, amelynek a célkitűzései az egész társadalmat érintették. A felkelés társadalmi bázisát a nemesség jelentette elsődlegesen, hiszen elképzeléseik nagyban hasonlóak voltak Thökölyével. Emellett a szabad királyi városok polgáraival is jó kapcsolatot alakított ki, hiszen a fejedelemség építésében is fontos szerepük volt, emellett gazdasági és katonai bázist is biztosítottak. A „kurucok királya” nagyban támaszkodhatott az Oszmán Birodalom hadi segítségére, emellett pedig 20 000 hazai katonával rendelkezett. Belpolitikájának tekintetében az uralkodóval vívott fegyveres konfliktus minél nagyobb sikerét tekintette elsődlegesnek. Külpolitikájában arra törekedett, hogy a Habsburg-ellenes nagyhatalmak támogatását megnyerje. Szövetségesei közé tartozott XIV. Lajos és az Erdélyi Fejedelemség is. A tanulmány záró soraiban a szerző Thököly Imrét hősként és a törökök pártfogoltjaként jellemezte.

Sztancsné Kardos Tímea Thököly Imre politikai életben betöltött szerepét és felemelkedését mutatta be a kuruc érdekképviselet tekintetében. Katonai és politikai felemelkedése a bujdosó-kuruc társadalmi közegben indult el. A bujdosó társadalom a vasvári béke

után alakult, tagjai középbirtokos nemesek voltak, és a tizenhárom vármegye keleti feléről származtak. Thököly Imre neve már az 1672-es konföderációs dekrétumban olvasható volt, tehát elmondható, hogy a bujdosókban már élt az a gondolat, miszerint Thököly Imre vezetésével kívánnak fejedelemséget létrehozni Felső-Magyarországon. Kezdetben vagyona és rangja, felmenői miatt tartották számon, tanulmányai befejezését követően pedig személyes kiállása és ambíciói révén tartották érdemesnek a bujdosók vezetőjének.

Monika Bizonová a Szepesség helyzetét mutatta be a korabeli krónikák tükrében. Számos krónika fennmaradt a Habsburg-ellenes felkelések időszakából. Tanulmányának a célja, hogy egy keresztmetszetet alkosson a 17. és 18. századból fennmaradt krónikákból, amelyek reprezentálják a Habsburg-ellenes felkelések egyéb eseményeit is. A Fröchlich krónikát a Lőcsei krónika töredékeként tartják számon, szerzőjeként Martin Fröchlichet jegyezték. A krónika beszámol Szapolyai János királlyá választásáról és az 1526-ot követő Magyarországon és Erdélyben uralkodó helyzetről. Felső-Magyarország egyik leggazdagabb forrásanyagát tartalmazza Hain Gáspár krónikája. A krónika szerzője az 1517 és 1684. november 1. közötti eseményekről számol be. Szentmiklósi Gottfried krónikája is feldolgozásra került a tanulmányban és a jezsuiták krónikája is egy hosszabb fejezetet kapott. Végző soron, a tanulmány végén Briechezweig és egy ismeretlen szerző krónikájáról is tájékozódhat az olvasó.

Czigány István Thököly Imre hadseregéről értekezett több oldalon keresztül. A munka elején végig követhetjük Thököly Imre gyermekkorának fontos mozzanatait, életét egészen 1678 és 1679-ig, amikor is megalapozta katonai hírnevét. Két fontosabb hadjárat sikeressége segítette ahhoz, hogy a bujdosók élére állhatott.

Bagi Zoltán Péter révén az 1685. július 21. és szeptember 11. között zajló eperjesi ostrom eseményei is feldolgozásra kerültek, amelyeket a Münchenben székelő *Mercurii Relation* című újság szerkesztőségébe érkezett tudósítások segítségével ismerhetett meg a nyugat-európai közönség. 1680-ban Johannes Jäcklin alapította meg a *Mercurii Relation oder wochentliche Reichs Ordinari Zeitungen* című lapot, amely hetente kétszer jelent meg Münchenben. A tanulmány újdonsága, hogy bemutatja az eperjesi ostrom eseményeit a korabeli sajtótermékek bevonása által.

Thököly Imre személyiségét és tevékenységét, illetve annak korabeli, spanyolországi recepcióját Törtei Renáta tanulmánya elemzi. A szerző arra vállalkozott, hogy egy teljesen új nézőpontból vizsgálja meg az ország helyzetét. Leszögezte, hogy a Magyarországon zajló események hatással voltak a spanyol nemességre is, hiszen érdeklődéssel fordultak a magyar helyzet iránt. A feldolgozott források műfaja változatos; három kéziratos drámát és egy színdarabot dolgozott fel a szerző a tanulmányában. Thököly Imre (*El conde Techel*) életéről és személyiségéről pontos leírást adnak a művek.

A tanulmánykötet második részében Thököly Imre életének bemutatása került előtérbe. A fejedelemtől készített ikonográfiai ábrázolásokat Gyulai Éva ismerteti tanulmányában. A felhasznált portrék, érmék és rézmetszetek mind-mind a kurucok vezérét mutatják be. Thököly Imréről nem maradt fent Magyarországon ábrázolás, amelynek fő oka, hogy az általa megrendelt portrék elvesztek, vagy eltűntek a vagyonelkobzás és emigráció alatt.

Thököly Imre személyiségét jelentősen befolyásolta az Eperjesi Evangélikus Kollégiumban eltöltött három év. Erről a jelentős oktatási és kulturális központként számotartott intézményről, illetve annak működéséről, valamint Thököly Imre itt eltöltött

napjairól emlékezett meg tanulmányában Annamária Kónyová. Mint tudniillik, az Eperjesi Evangélikus Kollégium fontos szerepet játszott a protestantizmus történetében, hiszen hozzájárult a papság és a protestáns szellemben nevelkedő nemzedék formálásához. A kollégium 1667 őszére készült el a város főterén. A kezdeti évekről nem maradtak fent a hallgatókról szóló anyakönyvek, így a Ladiver-féle iskoladrámák szereplőinek listájából tudható a diákok névjegyzéke. Többek között az iskola falain belül tanult Petróczy István, Thököly Imre, Klesch János és Bubenka Jónás is. Thököly Imre személyes életét is befolyásolta az Eperjesen eltöltött három év, hiszen megerősítette benne a hazája iránti szeretetet, emellett pedig gyakran emlékezett vissza az itt eltöltött időszakra.

A Czenthe Miklós által írt tanulmány a szepességi evangélikusok helyzetét és újjászerveződését mutatta be Thököly Imre korában. Felső-Magyarországon az evangélikusok jelentős részét a szepesi szász területek adták. A szepesi szászok a 16. század közepén váltak a hitújítás híveivé. A 24 szepesi város plébánosának fraternitása átalakult evangélikus fraternitássá, élére pedig évente választottak egy szeniort. A fraternitás 1569-re dolgozta ki a szepesi hitvallást. Az ellenreformáció csak fokozatosan tudott teret nyerni, és a gyászévtized időszakáig meg tudták tartani evangélikus hitüket. 1674-ben, a pozsonyi vésztörvényszék idején elvesztette Szepes vármegye az összes evangélikus templomát. Változást a szepesi evangélikusok életébe Thököly Imre hozott, mégpedig 1682-ben, amikor is elfoglalta Kassát, Lőcsét és Késmárkot, s biztosaik által visszaadta az elfoglalt iskolákat és templomokat is. A tanulmány további részében az olvasó pontos képet kaphat az 1683-ban bekövetkezett újbóli templomelvételekről, majd Lőcsén és Késmárkon épült fatemplomokról.

Mindezek mellett Thököly Imre Késmárkon eltöltött éveiről és udvaráról is tudomást szerezhet az olvasó. Thököly Imre udvara folyamatosan fejlődött és épült, ám karrierje elején még nem rendelkezett állandó székhellyel. Házasságkötését követően lett változás, amikor is kevesebbet utazott és szívesen töltött hosszabb időt Késmárkon, Kassán, Kisvárdán és Sárospatakon is. A reprezentatív udvar késmárki tartózkodása során sok nehézséggel volt kénytelen szembenézni, például amikor a fejedelem olykor szinte lehetetlennek tűnő kívánságait kellett teljesítenie. Mindezekről Lengyel Tünde tanulmánya segítségével tájékozódhatunk.

Viskolcz Noémi: A Thököly család kincstárai című írásában a Thököly István és Zsigmond által felhalmozott javak kerültek terítékre, amelyeket az uralkodó kérésére lefoglaltak és Bécsbe szállítottak. A tanulmány révén megismerhetjük mindazon értéktárgyakat, könyveket és értékes fegyvereket, amelyek a Thökölyek birtokába jutottak az évek során.

Thököly Imre korának zenei életét Pásztor Katalin mutatta be. A zene a kora újkorban a társadalom minden szintjén jelen volt. A magyar udvari zenetörténetet Esterházy Miklós kismartoni udvarához és Joseph Haydn-hoz kötötték. Pásztor Katalin bemutatja, hogy a XVI. és XVII. század között milyen volt a rezidenciális zeneélet hazánkban. Kottákból, jegyzékekből és egyházi dokumentumokból állapítható meg, hogy a kora újkorban a zenei élet nem szakadt el Európától. A Thököly-udvarban pedig helyi és idegen származású zene is jelen volt.

A gróf vadászati szokásait Sánta Ákos mutatja be az olvasók számára. A vadászat hozzátartozott a nemesi élethez és a főúri szokásokhoz, s ezért vadászati kultúrát is kialakítottak maguk körül. A szerző főként naplót, önéletírásokat, udvari számadáskönyveket használt fel ahhoz, hogy rekonstruálhassa azt, hogy hogyan vadászott egy főúr a 17. században. Mint kiderül, Thököly Imre életében is fontos szerepet játszott a vadászat:

amellett, hogy saját kedvtelésére is fontos volt a vadúzás, csapatai ellátását is segítette egy-egy sikeres vadászat. A tanulmány végén az olvasó tudomást szerezhet Thököly Imre udvari vadászszemélyzetéről is.

A tanulmánykötet harmadik részében a késmárki vár kerül előtérbe. Zuzana Janošiková erről az erődítményről – a Szepesség egyik kiemelkedő központjáról – és reneszánszkori díszítéseiről értekezik. A vár falait a kor szokásaihoz méltó módon festett feliratok, gazdagon díszített falfestmények ékesítették. A várban folyó korai barokk átalakításokról és kivitelezésekről is tudomást szerezhet az olvasó Maroš Semančík írásából. A 17. század elején a késmárki vár hatalmas átalakításon ment keresztül, így az átépítéseket követően már igazi rezidenciává vált, akár a királyok méltó fogadására is alkalmas helyet kínált.

A kötet utolsó tanulmányában Seres István Thököly Imre Izmidben található sírjához kalauzolja el az olvasókat a zárandoklatokról és látogatásokról készült beszámolók által. 1862-ben Kubinyi Ferenc, Henszlmann Imre és Ipolyi Arnold akadémikusok felkeresték Isztambulban a bujdosók sírjait és egyéb fennmaradt emlékeit, amelyekről rajzokat is készítettek. Mellettük Oroszhegyi Szabó Józsa is tudósította az itthoniakat Thököly Imre Izmidben lévő sírjáról. Opiczky János honvédszázados, Thaly Kálmán, Thallóczy Lajos, Beszédes Kálmán is szintén ellátogattak az emlékhelyekre és számos feljegyzést készítettek, amelyek gazdagították a fejedelemtől fennmaradt emlékeket.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a kötet szerzői méltó emléket állítottak Thököly Imre grófról, s kreatív, színes, mindenki számára érthető tanulmányokkal járultak hozzá a kötet létrehozásához. Thököly Imre életének különféle vonatkozásai még sokáig fognak kutatási muníciót adni a téma hazai és nemzetközi szakértőinek, ezzel is gazdagítva a történettudományt.